THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע ווארט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די רעדע פון טראן

די רעדע פון טראן ביי דער עפענונג פון דער ערשטער רעגולערער סעסיע פונ'ם נייעם פארלאמענט האט אנגעצייכנט פאר דער סעסיע א פראגראם, וועלכע מען האט אין די הויפט־שטריכן דערווארטעט. בלויז איניקע פון די קלענערע פונקטן זיינען ניי און נאך ניט אינגאנצן קלאר.

פון דער רעדע פון טראן איז צו זען, אז די רעגירונג האט פאר'ן האלבן יאר אין מאכט ניט געענדערט איר שטאנדפונקט בנוגע דער טאריפן פראגע. אדרבא, ווי עס זעט אויס, האט זי אירע ביז איצטיקע דערפארונגען מיט געהעכערטע טאריפן אויסגעטייטשט אזוי, אז זיי באפעסטיקן איר גלויבן אין די נוצן פון הויכע טאריפן פאר'ן וואוילשטאנד פון לאנד. די רעדע פון טראן באטאנט, אז די רעגירונג באמערקט שוין די בענעפיטן וואס די טאריפן געהעכערט זינט דער לעצטער ספעציעלער סעסיע האבן געבראכט פאר'ן לאנד. און, אין אנקלאנג מיט דעם, צייכנט די רעדע פון טראן אינ'ם ערשטן פלאץ אן א פראגראם פון טאריף רעוויזיעס. דאס הייסט, טאריף העכערונגען, מיט "צופעליקע אויסבעסערונגען" בנוגע די בריטישע פארצוג טאריפן.

עס איז קיין ספק ניט, אז אויף אט דעם געביט וועלן אויסגעפאכטן ווערן די הויפט שלאכטן אינ'ם איצטיקן פארלאמענט. ווי מר. בענעטס רעגירונג איז ניט איבערצייגט אינ'ם בענעפיט פון הויכע טאריפן, וועט עס איר ניט געלינגען צו באווירקן די מיינונג פון דער אפאזיציע, אז זיי זיינען שעדלאך פאר'ן וואוילשטאנד פון לאנד. די ארגומענטן און די פאקטן וואס וועלן דארפן באשטעטיקן דער רעגירונגס שטאנדפונקט, וועלן באקעמפט ווערן מיט קעגן־ארגומענטן און קעגן־פאקטן מצד דער אפאזיציע.

די דאזיקע דעבאטעס וועלן זיין נוצלאך דערמיט, וואס זיי וועלן אויפקלערן די פראגע פאר'ן זייטיקן עולם. די צדדים אליין וועלן איינער דעם צווייטן ווארשיינלאך ניט איבערצייגן. — און ס'איז קלאר, אז די רעגירונג מיט דער פעסטער מערהייט וואס זי האט אין הויז און אין אנקלאנג מיט דער הויכער טאריפן פאליטיק וואס זי האט צוגעזאגט אין די וואלן, וועט איר פראגראם דורכפירן.

דאס וועט זיין א פראגראם פון אמת הויכע טאריפן; העכער ווי ווען עס איז פריער אין דער קאנאדער געשיכטע. דאס וועט זיין קאנאדעס ערשטע דערפארונג מיט אזעלכע טאריפן, און ערשט מיט דער צייט וועלן מיר קאנען גענויער אפשאצן, אויף וויפל אזא טאריפן פאליטיק ווירקט צו פארגרעסערן דעם וואוילשטאנד פונ'ם לאנד, ווי די קאנסערוואטיוון גלויבן, אדער, פארקערט צו רואינירן דאס לאנד, ווי די ליבעראלן גלויבן. דעם דאזיקן עקספערימענט וועלן מיר איצט מוזן דורכמאכן.

די טראן רעדע זאגט אויך צו אן ענדערונג אינ'ם עלטער־פענסיע אקט. כאטש עס ווערט ניט געזאגט וואס די געפלאנטע ענדערונג דארף זיין, איז עס אבער שוין געווען פון פריער באוואוסט, אז די פעדעראלע רעגירונג האט באשלאסן צו טראגן 95 פראצענט פון די עלטער־פענסיע אויסגאבן, אנשטאט די ביז־איצטיקע 50, איבערלאזנדיק פאר די פראווינצן בלויז 5 פראצענט פון דער אויסגאבע.

די דאזיקע ענדערונג וועט זיכער אויפגענומען ווערן מיט גרויס צופרידנהייט אין די פראווינצן, וועלכע האבן איצט גרויסע שוועריקייטן מיט זייערע בודזשעטן און וועמעס שטייערן געביט איז זייער באשריינקט. אין הויז גופא איז עס ניט ווארשיינלאך אז דער פרינציפ גופא זאל ארויסרופן א באזונדער ווידערשטאנד: די אויסזעצונגען קעגן דער פעדעראלער רעגירונגס באטייליקונג אין סאציאלע רעפארמען זיינען בלויז קאנסטיטוציאנעלע און דא איז דער קאנסטיטוציאנעלער פרינציפ, וואס לאזט איבער סאציאלע רעפארמען צו דער יוריסדיקציע פון די פראווינצן, געראטעוועט מיט די פינף פראצענט ביישטייערונג וואס זיי דארפן בייטראגן און דעם אויפזיכט אויפ'ן דורכפיר פונ'ם אקט וואס ווערט איבערגעלאזן אין די הענט פון די פראווינצן. די אפאזיציע וועט זיך דא ווארשיינלאך באשריינקען בלויז מיט קריטיק פון דעטאלן.

פונקט אזוי ווייניק קאן מען אויסזעצן קעגן די אנדערע אנגעצייכנטע אין דער רעדע פונקטן, ווי בויען וועגן, העלפן דער אגריקולטור, העלפן די פארמערס געפינען א מארק פאר זייער תבואה, און שטיצע פאר טעכנישער בילדונג. די פראגע איז דא בלויז פון מיטלען און מעטאדן, וועלכע האבן אין דער טראן רעדע נאטירלאך ניט געקאנט אנגעצייכנט ווערן.

און די פראגע וועט נאטירלאך זיין, וואו און ווי די רעגירונג וועט שאפן די מיטלען פאר אירע פארגרעסערטע אויסגאבן אין פנים פון פארקלענערטע הכנסות. אין דער רעדע פון טראן ווערט דערמאנט, אז די רעגירונג האט בדעה צו שניידן אירע אפשאצונגען. אבער ווייט גיין אויף דעם וועג פון שניידן קאן מען ניט. און, וויפל זי זאל ניט שניידן, האט זי זיך נאך צו ספראוווען זיך מיט א הונדערט־מיליאן דאלארדיקן דעפיציט פונ'ם לויפנדיקן פינאנציעלן יאר, און מיט פארגרעסערטע אויסגאבן אויף א צאל געביטן אנגעצייכנט אין דער טראן־רעדע.

דאס וועט זיין דער רעגירונגס שווערסטע אויפגאבע אין משך פון דער סעסיע, און דאס לאנד וועט מיט'ן גרעסטן אינטערעס נאכפאלגן אירע שריט אויף דעם דאזיקן געביט.

פרייליכערע אויסזיכטן

דער אלוועלטלאכער עקאנאמישער קריזיס איז ניט נאר אן עקאנאמישער אומגליק, נאר ער איז אויך א דראאונג פאר דעם פרידן פון לענדער און פאר די באציאונגען צווישן פאלק און פאלק. די אומרואיקע לאגע אין א סך לענדער, דער פארשטארקטער אנטיסעמיטיזם, די פארשארפטע באציאונגען צווישן פעלקער און א. וו. זיינען, אין א גרויסער מאס, א רעזולטאט פונ'ם קריזיס, וועלכער ווירקט צוריק צו פארשארפן די פאליטישע לאגע.

און דערפאר ווערט עס פרייליכער אויפ'ן הארצן פון יעדן צייכן וואס זאגט אן, אז דער קלימאקס פונ'ם קריזיס איז שוין דערגרייכט און אז די לאגע הויבט שוין אן צו צייגן סימנים פון פארבעסערונג.

די סמנים זיינען ניט קיין סך. אבער זיי זיינען דא. צום ערשטן מאל פאר א לאנגער צייט האט דער וועכנטלאכער באריכט פון ארבעטסלאזיקייט אין דייטשלאנד געצייגט א פארקלענערונג, — ניט קיין גרויסע, סך הכל פון 19 טויזנט אויף וואסערע פינף מיליאן ארבעטסלאזע, אבער פארט א פארקלענערונג. און פון ענגלאנד קומען אויך אן פרייליכערע ידיעות: א וואוקס אינ'ם האנדל און א פארגרעסערונג אין דער רעגירונגס הכנסות.

דאס זיינען קליינע סמנים. אבער אזוי איז עס אלעמאל מיט קריזיסן: זיי גייען אוועק לאנגזאם. ס'איז דערווייל בלויז אן אנהויב. אבער די סמנים האלטן אין איין וואקסן געוויינלאך, ביז די צייט קערט זיך אזוי כמעט אומבאמערקט אום צום נארמאלן צושטאנד.

אויב דער קריזיס בכלל האט א שווערע ווירקונג אויף דער פאליטישער לאגע, האט דא די פאליטישע לאגע קאנטיק געווירקט פארקערט, אויפ'ן קריזיס. די דערוויילקע באוואיקונג פון אינדיע, מיט גוטע אויסזיכטן אויף א פערמאנענטן שלום, און דער פראנצויזיש־איטאליענישער פלאטן אפמאך, האבן געווירקט באוואיקנדיק אויף אייראפע, און געשעפטן האבן אנגעהויבן גיין בעסער.

די אויסזיכטן זיינען איצט אזוי פרייליכערע. מען קאן גלויבן, אז דער שארפסטער פונקט פונ'ם קריזיס איז שוין פארביי, און אז די עקאנאמי־

די לינקע זייט פון ענגלאנדס פאליטיק אין ארץ־ישראל

וועגן א זייער אינטערעסאנטן און אקטועלן בוך, וואס איז אקארשט ארויס פון דרוק

פון ז. קטלער (ירושלים)

אין פארלויף פון די יארן 1925־1930 האט דר. א. גראנאווסקי געשריבן און פארעפנטלאכט, אין דייטש, פיר גלענצנדע וויסנשאפטלאכע ווערק, אין וועלכע ער האט זיך ארויסגעצייגט אלס א גרויסער מומחה אין אלע פראבלעמען פון באדן און קאלאניזאציע אין ארץ־ישראל.

און ער איז אלס אזעלכער אנערקענט געווארן ניט בלויז פון פריינט, נאר אויך פון פיינט, אפילו אויך פון דער ענגלישער רעגירונג אין ארץ־ישראל.

זיינען טאקע אלע זיינע דערמאנטע ווערק שוין איבערזעצט און ארויסגעגעבן געווארן אין ענגליש, פראנצויזיש און אין אנדערע שפראכן, און מיט זיינע מסקנות, אין די זעלבע ביכער זיינע, האט זיך די ארץ־ישראל'דיקע רעגירונג זייער שטארק באנוצט אין אירע געזעצן און רעגולאציעס, באזונדערס בנוגע דעם באדן בוישטייערונג אין לאנד.

אין אנהויב פון איצטיקן יאר, 1931, האט אונז דער זעלבער ווירדיקער אויטאר, דר. גראנאווסקי, באשאנקען מיט א שפאגל נייעם בוך, וואס איז אקארשט דערשינען פון דרוק, אין ענגליש מיט דעם טיטל ("לענד ענד דהי דזשואיש ריקאנסטראקשאן אין פעלעסטיין"), באדן און דער אידישער ווידער איפבוי אין ארץ־ישראל, וואס איז אין געוויסע הינזיכטן נאך אינטערעסאנטער פון זיינע פריערדיקע ווערק, באזונדערס צוליב זיין גרויסער אקטועלישקייט.

דאס בוך איז פארטיילט אין צוויי באזונדערע טיילן.

דער ערשטער טייל, וועלכער ציילט צען קאפיטלען, איז גאנצלאך געווידמעט דער קריטיק פון דער "באדן מאנגל טעאריע", וואס סער דזשאן האפ. סימפסאן 1) האט געמאכט פאר דעם פונדאמענט פון אלע זיינע מסקנות אין זיין טרויעריק בארימטן באריכט איבער דער אידישער קאלאניזאציע אין ארץ־ישראל.

דער צווייטער טייל פון דעם זעלבן בוך, וואס ציילט דרייצן קאפיטלען, איז געווידמעט דער פראגע פון פרייען באדן קויף און פארקויף אין ארץ־ישראל און איז געשריבן געווארן (ווי דער מחבר דערקלערט אין זיין הקדמה צום זעלבן בוך), נאך איידער סימפסאנ'ס באריכט איז באקאנט געווארן און גאר אין פארבינדונג מיט די דאמאלסט צירקולירנדע קלאנגען איבער דער מעגלאכקייט פון א פארבאט אויף באדן טראנסאקציעס אין ארץ־ישראל.

אין דעם ערשטן טייל פון זיין נייעם בוך באווייזט דר. גראנאווסקי מיט שלאגענדע פאקטן, אז די באדן פראבלעמען אין ארץ־ישראל זיינען זייער קאמפליצירט, און אז דער פונדאמענטאלער מאטעריאל און די סטאטיסטישע ציפערן איבער דער באדן פראגע אינם לאנד זיינען אזוי מאגער, אז די דאזיקע פראגע פאדערט א זייער ערנסטן, ציטס לאנגן און פארזיכטיקן שטודיום און נאכדיינקן, וואס מען קאן בשום אופן ניט באווייזן אין פארלויף פון בלויז איניקע וואכן.

דער גאנצער סטאטיסטישער מאטעריאל, וועלכן סער סימפסאן האט געזאמלט איז אנטווידער גאנצלאך ווערט און נוצלאז, אדער מען קאן זיך אויף אים גאר ניט סומך זיין, ווי דאס איז צו זעען פונ'ם באריכט זעלבסט, וואו ס'ווערן שטענדיק איבערגע'חזר'ט די ווערטער "שאצונגען", "השערות", "מען דיינקט", "מען גלויבט", און ד. ג. און וואו די שאצונגען און השערות פון איין רעגירונגס באאמטן אונטערשיידן זיך פון די שאצונגען און השערות פון אן אנדער באאמטן אין דער זעלבער רעגירונג. און זייער אפט שטימען די דאזיקע שאצונגען לגמרי ניט מיט דער ווירקלאכקייט.

און זאגאר סימפסאן זעלבסט אין זיין זעלביקן באריכט (זייט 144) ניט צו, אז —

"ביז מען וועט ענדיקן מעסטן די לאנד (וואס די רעגירונג טוט איצט) און מען וועט מאכן די פאלקסציילונג (וואס וועט געשעען ערשט אין קומענדיקן יאר), איז עס אוממעגלאך צו באשטימען די ווירקלאכע מאס פון דעם באדן־שטח, וועלכן מען קאן קולטיווירן און די צאל פון די אראבישע פאמיליעס, וועלכע נויטיקן זיך אין באדן".

און טראץ דעם אלעמען, און טראץ זיין אזוי קורצן ווייל (קוים ניין וואכן!) אינם לאנד, האט סער סימפסאן דאך עס געפונען פאר מעגלאך צו מאכן די פאלגנדיקע באשטימטע דערקלערונגען:

1) ארץ ישראל פארמאגט איצט (ניט 12.233.000 דונאם באדן ווי די ציוניסטן זאגן) נאר בלויז 6,500,000 דונאם באדען, וועלכער איז פאסיק פאר קאלאניזאציע.

2) אפילו ווען זיין אנטוויקלונגס פלאן זאל פארווירקלאכט ווערן וועט ארץ־ישראל אויך דאן האבן פלאץ פאר בלויז 20,000 נייע ערד ארבעטער פאמיליעס.

3) דער אידישער נאציאנאל פאנד באזיצט אן איבעריק גרויסן באדן רעזערוו, און —

4) ער איז שולדיק, וואס 1,200 אראבישע פאמיליעס זיינען בארנלאז.

און אויף דעם גרונד, אויף אזעלכע גרונדלאזע דערקלערונגען מאכט סער סימפסאן נאך אזעלכע פארשלעגע, אז ווען, הלילה, אנגענומען, וואלטן זיי פאראליזירט אויב ניט טאקע לגמרי אפגעשטעלט פאר א געוויסער צייט אין דער צוקונפט אלע ווידער אויפבויאונגס באמיאונגען פון אונזער פאלק אין זיין לאנד.

ווי אזוי און ווארום איז סער סימפסאן געקומען צו זיינע דערקלערונגען און פארשלעגע?

ווי אזוי און ווארום איז ביי דער ארץ־ישראל'דיקער רעגירונג געבוירן געווארן דער ווילן און דער פלאן צו פארבאטן די באדן טראנסאקציעס אינ'ם לאנד?

וואס ליגט אינ'ם אונטערגרונד פון סער סימפסאנ'ס באהויפטונגען און פארשלעגע און דער רעגירונגס ווילן און פלענער?

* * *

אויף די אלע דערמאנטע פראגן ענטפערט דר. גראנאווסקי אין זיין דערמאנטן אקארשט דערשינענעם בוך, ניט מיט פלפול פובליציסטיק און דריידל פשט'לאך, נאר מיט שטרייננ וויסנשאפטלאך רעווידירטע ציפערן, און אויסגעשטעכנדע לעבעדיקע פאקטן פון דער באקאנטער ווירקלאכקייט, צוליב וואס דאס בוך איז זייער באלערנד און לעזט זיך דאך מיט אזא אינטערעס ווי אן עכט אינטערעסאנטער ראמאן.

ווי שוין געזאגט איז דאס בוך דערשינען לעת עתה בלויז אין ענגליש און אין העברייאיש, צוויי שפראכן וועלכע זיינען פרעמד צו די גרויסע אידישע מאסן, וועלכע אינטערעסירן זיך אזוי שטארק מיט די פראבלעמען: ארץ־ישראל — ענגלאנד — סימפסאן.

און פאר דעם געוועס פון די דאזיקע מאסן וועל איך אין מיין נעקסטן ארטיקל געבן פון דעם דערמאנטן בוך אן עקסטראקט, ריכטער געזאגט: די אינטערעסאנטסטע, ממש שטוינענדע פאקטן בנוגע דער לינקער זייט פון ענגלאנד'ס פאליטיק אין ארץ־ישראל.

1) דער ספעציעלער שליח פון דער ענגלישער סאציאליסטישער רעגירונג צו שטודירן דעם עקאנאמישן צושטאנד און דעם אידישן אויפבוי אין ארץ־ישראל.

די דרייפוס אפערע איז נאך ניט פארענדיקט

(א בריוו פון פאריז) (ספעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

פון י. שעכטמאן

מיט א האלבן יאר צוריק, בעת עס איז פארגעקומען אין פאריז אן עפנטלאכע דיסקוסיע וועגן דער דרייפוס אפערע, האט איינער א יונגער רעדנער קאטעגאריש דערקלערט, אז פאר אים און פאר זיין דור עקזיסטירט בכלל ניט א דרייפוס אפערע אינ'ם ספעציפישן זין פונ'ם ווארט. דאס איז פאר זיי פונקט אזא אלטער סענסאציאנעלער פראצעס, ווי הונדערטער אנדערע, וועגן וועלכע זיי האבן געהערט, וועגן וועלכע זיי האבן אבער א גאנץ נעבל'דיקע פארשטעלונג און וועלכע ליגט ביי זיי, גראב אויסגעדריקט, אין דער לינקער פיאטע.

ניט אזוי קאטעגאריש אין דער פארמע, אבער ניט ווייניקער אנטשידן אינם אינהאלט, האבן זיך אויך אויסגעדריקט אנדערע רעדנער. דער הויפט נוסח איז געווען: די דרייפוס אפערע איז אין פראנקרייך ניט מער ווי א היסטארישע רעמיניסצענץ. א לאנג געלייזטער ענין, וואס קען האבן ניט מער ווי א היסטארישע באדייטונג. צו וואס זשע זאל מען אויסגראבן אלטע, לאנג באגראבענע וויכוחים און ליידנשאפטן?

דאס לעבן האט אבער באוויזן, אז דער ענין "דרייפוס" איז נאך היינט ווייט ניט קיין געלייזטער ענין אין פראנקרייך. אז ער קען נאך ארויסרופן ניט היסטארישע, נאר גאנץ אקטועלע ליידנשאפטן און אז נאך היינט זיינען פאראן אין פראנקרייך פערזאנען און גרופעס, וועלכע זיינען גרייט היינט צו טאג, כמעט דרייסיק יאר נאך דער "אפערע" צו פארטיידיקן די אמת'ע שולדיקע, צו באשולדיקן דרייפוס'ן, צו האסן די יעניקע פראנצויזישע טוער, וואס האבן זיך בשעתו אנגענומען פאר דרייפוס'עס קריוודע.

די טעג איז אין דעם טעאטער "אמביגיו" געשטעלט געווארן די באקאנטע דראמע פון צוויי דייטשע שריפטשטעלער — רעהפיש און הערצאג — אין דער פראנצויזישער באארבייטונג פון זשאן רישפען. נאך פאר דער פרעמיערע האבן געוויסע פראנצויזישע קרייזן אנגעהויבן א העצערישע קאמפאניע קעגן דער דאזיקער דראמע. א גרויסע פאריזער אווענט־צייטונג האט זיך געווענדעט צו א רייע מיטגלידער פון דעם פאריזער שטאט ראט מיט א בריוו, אין וועלכן זי פרעגט זיי אן, צי זיי האלטן ניט, אז אזא טעאטער פיעסע קאן איצט ברייגנען שאדן דער איינקייט צווישן די פראנצויזן.

איניקע מיטגלידער פון דעם שטאט ראט האבן זיך טאקע אין דעם זין אפגערופן אויף דער אנקעטע פון דער צייטונג. ראטמאן פראוואסט דע לאזוי האט דערקלערט, אז ער איז "סקאנדאליזירט" דורך דער פירונג פון דער דרייפוס דראמע און ער האט צוגעזאגט צו אינטערווענירן ביים פערפעקט, אז ער זאל פארבאטן די פיעסע. אן אנדער ראטמאן, לואי פורעס, האט דערקלערט, אז נאר א "שלעכטער פראנצויז" קאן אויף זיך נעמען א פאראנטווארטלאכקייט פאר דער פיעסע. אין דעם זעלביקן זין האבן זיך ארויסגעזאגט אויך אנדערע ראטמענער.

די דאזיקע נעגאטיווע באמערקונגען זיינען פון דער גאנצער עפנטלאכער מיינונג מיט רעכט אויפגענומען געווארן אלס אן אנזאג פון קאמף מצד די רעכטע פראנצויזישע קרייזן. מען האט דערווארט, אז ביי דער פרעמיערע וועלן באשטימט אויסברעכן אינצידענטן און סקאנדאלן. דער פרעפעקט האט מאביליזירט א גאנצע מחנה פון פאליציסטן און געהיימע אגענטן, אנגעטאן ציוויל. צו דער אלגעמיינער אנטוישונג איז אבער די פרעמיערע דורכגעגאנגען פולשטענדיק רואיק. קיינער האט אפילו קיין פיפס ניט געטאן, און די יעניקע, וועלכע האבן שטענדיק גע־טענה'ט, אז די דרייפוס אפערע איז אין פראנקרייך שוין לאנג טויט און וועט קיינמאל ניט אויפשטיין תחית המתים, האבן טריאומפירט. עס האט געשיינט, אז זייערע נביאות ווערן אינגאנצן מקוים.

דאס איז אבער געווען ניט מער ווי א טריק מצד די פראנצויזישע רעאקציאנערע קרייזן. מיט זייער רואיקייט בעת די ערשטע פארשטעלונגען האבן זיי פשוט געוואלט איינשלעפערן די אויפמערקזאמקייט פון דער פאליציי, און אויף דער פערטער פארשטעלונג איז דער סקאנדאל אויסגעבראכן. גראד דעם אוונט בין איך געווען אנוועזנט אויף דער פארשטעלונג און איך האב געהאט די מעגלאכקייט זיך פערזענלאך צו איבערצייגן, אז "אנטי דרייפוסארן" זיינען אין פראנקרייך גארניט אן "אויסגעשטארבענע ראסע" און עס זיינען נאך ביז היינט פאראן אין פראנקרייך גאנצע גרופעס, וועלכע גלויבן, אז דרייפוס איז שולדיק, אז עסטערהאזי איז א מארטירער, אז אנרי איז א העלד און א פיקאר, עמיל זאלא, זשארעס און לאבארי זיינען פארערטער און פארברעכער לגבי פראנקרייך.

עס איז געווען כדאי אנצוקוקן דעם עולם בעת עס האט זיך באוויזן אויף דער סצענע מאטיע דרייפוס, עמיל זאלא, אדער פיקאר. הונדערטער מענשן האבן געשריען, געפייפט, געטרעוועט, געדרויט מיט די פויסטן, גערופן "ארונטער", "אויף קאטארגע", ניט געלאזן ריידן א ווארט. פון פארשיידענע זייטן האט זיך געהערט דער אלטער קאמפס רוף: "א כא לע זשואיוו!" (שלאגט די אידן). א גרויסן טייל פון די ווערטער פון די ארטיסטן האט מען בכלל ניט געקאנט הערן. פארקערט, כמעט אלע רעדעס פון די אנטי־דרייפוסארן זיינען אויפגענומען געווארן מיט באגייסטערטע אפלאדיסמענטן. דער ליידנשאפטלאכער ויכוח אויף דער סצענע, אלע גיפטיקע באמערקונגען פון אנרי, פון ראפשאר, עסטערהאזי און אנדערע וועגן דער "אידישער קליקע", וועגן אונטערקויפן די דרייפוסארן זיינען קאמענטירט געווארן דורך דער גאלעריע און צום טייל דורך דעם פארטער מיט צושטימונגס אויסרופן. עס זיינען געווען מאמענטן, ווען דער גאנצער זאל איז פארוואנדלט געווארן אין א זידיקן קעסל. דער אנגרייפנדער צד זיינען געווען די אנטי־דרייפוסארן. אין דעם זאל זיינען זיי געווען א מינדערהייט, אבער זייער קאמפס־גייסט האט באהערשט די אודיטאריע. די פרא־דרייפוס־מערהייט פון דעם עולם האט זיך פארהאלטן א סך פאסיווער, — הגם צווישן איר זיינען זייער א סך אידן. ביי א זייטיקן צוהערער האט זיך לייכט געקאנט שאפן אן איינדרוק, אז די פיעסע האט ארויסגערופן אן אמת'ן "פאלקס צארן". די פאליציי האט זיך פארהאלטן זייער פאסיוו. ערשט נאך דעם, ווי דער טומל איז געווארן גאנץ גרויס, האט זי ארויסגעפירט פון זאל א צענדליק צעהיצטע יונגעליים. מיט גרויס מי איז געלונגען צו דערפירן די פארשטעלונג ביז צום סוף. אויף מארגן און אויף איבערמארגן האבן זיך די סקאנדאליעזע סצענעס איבערגע'חזר'ט און נאר א דאנק דער פאליציי איז געלונגען צו פארענדיקן די פארשטעלונגען.

מען דארף נאטירלאך ניט איבערשעצן די באדייטונג פון די אלע סקאנדאלן. די איבערוועגנדע מערהייט פון די פראנצויזן איז זעלבסטפארשטענדלאך איצט גאנץ גלייכגילטיק צו די אלע פראבלעמען וואס זיינען פארבונדן מיט דער דרייפוס אפערע. מען קאן אבער ניט אפלייקענען, אז עס זיינען יא פאראן אין פראנקרייך באשטימטע קרייזן, ביי וועלכע די דרייפוס דראמע אין טעאטער "אמביגיו" האט לעבעדיק געמאכט אלטע, ניט פארגעסענע אנטי־אידישע ליידנשאפטן. אין די דאזיקע קרייזן, וועלכע גרופירן זיך ארום דער רעאקציאנערער "אקסיאן פראנסע", ארום דער מאנארכיסטישער "קאמלא דיו רוא", ארום געוויסע קאטוילישע פירער, איז די דרייפוס אפערע נאך ווייט ניט געלייזט. דווקא אין דער לעצטער צייט זיינען דער באקאנטער שרייבער שארל מאראס און זיינע פריינט ארויסגעטראטן מיט דעם "באוויזע", אז דרייפוס איז טאקע געווען א שפיאן, אז ער איז געווען ריכטיק פאראורטיילט און אז געראטעוועט האט אים דער "אידישער סינדיקאט", וואס האט מיט זיין געלט געקויפט די פראנצויזישע פאליטישע וועלט. נאך די אלע ניי־פארעפנטלאכע דאקומענטן, נאך שווארצקאפנס זכרונות, טרעט נאך ארויס אין פאריז דער קאלאנעל לאדפענט מיט לעקציעס, אין וועלכע ער באהויפט, אז ניט עסטערהאזי איז געווען דער שפיאן, נאר דרייפוס. אז ניט אנרי האט געפעלשט דאקומענטן, נאר די אידן; — הגם אנרי האט זיך אליין מודה געווען אין זיין ארבעט און ער האט זיך אליין דערשאסן. און שארל מאראס דערקלערט אין זיינע ארויסטרעטונגען, אז דער גענעראל מערסיע, וועלכער האט אין א גרויסער מאס אליין געשאפן די גאנצע שענדלאכע אפערע, איז געווען ניט קיין פארברעכער, נאר א נאציאנאלער העלד, א קרבן פון דער אידישער אינטריגע...

די דרייפוס אפערע איז אין פראנקרייך נאך ווייט ניט אנטשידן. זי איז נאר איינגעשלעפערט געווארן. איצט האט מען איר ווידער אויפגעוועקט. און עס איז קלאר, אז עס זיינען פאראן געוויסע פראנצויזישע קרייזן, וועלכע ווילן ניט וויסן דעם אמת, וועלכע איגנארירן באוואוסטזיניק אלע דאקומענטן און רעוואלוציעס. וועלכע וויסן נאר איינס: דרייפוס איז געווען א איד, זיינע פארטיידיקער זיינען געווען "ראדיקאלן" — דאס הייסט, אז זיי זיינען — זיי מוזן זיין — שולדיק. און איצט, כמעט 30 יאר נאך דער דרייפוס אפערע, שטייט זי אויף, — אין אן אלט נייען מלבוש, — תחית המתים און רופט ארויס איינגעשלאפענע ליידנשאפטן.

("איטא")

אין אידישן וועלט

פון מ. קארפ

ווי זאגט די וועלט "צום שלים־מזל מוז מען אויך האבן מזל"! קעגנווערטיק ליידט די גאנצע מענשהייט פון א וועלט קריזיס. תירוצים צו אזעלכע, פעריאדישע, אומגליקן זיינען פאראן גענוג. איבער־פראדוקציע אין אינדוסטריע ארטיקלען, א שפע אין אגראר־פראדוקטען; בקיצור, ס'ליינגט זיך אויפ'ן שכל, ווייל ס'איז פאראן א סך הויזן, שטיוול, ברויט און פלייש, דארוף מוזן מענשן גיין נאקעט און בארוועס און שטארבן פאר הונגער. אנדערע קליגערע קעפ, שארפע מוחות, דערקלערן די זאך נאך פשוט'ער, באשר בכן, מיר מוזן פארזארגן די כינעזער מיט די הינדוסן מיט געלט. וויבאלד די אלע אזיאטן וועלן קענען קויפן פיאנאס, ראדיאס, אוטאמאבילן פאר יעדן מענש, עסן ווייסע חלה יעדן טאג, דאן וועלן די דרייסיק מיליאנען אייראפייער און אמעריקאנער קענען פארדינען אויף א שטיקל ברויט.

הייסט עס איז מיר מוזן אפווארטן געדולדיק, ביז גאט וועט זיך מרחם זיין און שיקן אנשטאט א ברכה, א קללה אויף די פעלדער, נאטירלאך ביים שכן, דאן וועלן ווערן ווייניקער פראדוקטן, און אלע וועלן זיין זאט. אדער ווארטן ביז אלע כינעזער וועלן באזיצן קארס ווי קאליפארניע אראנדזש פלאנטאטארן. דערווייל איז גענוג שלים־מזל'דיק. אבער מזל האט טאקע די פוילישע רעגירונג. גאנץ דרייסט, ניט שעמענדיק זיך, מעלדעט מען פון פוילן, אז דארט געפינען זיך א חוץ די מיליאנען פוילישע ארבעטסלאזע, א גאנצער מיליאן אידן אין דער קאטעגאריע פון ארבעטסלאזע. ווער קאן עפעס אויסזעצן צו דעם אומגליק? וויבאלד די גאנצע וועלט ליידט פון דער מגפה, פארוואס זשע זאלן זיך ניט פארגינען מיליאן מענשן צו זיין ארבעטסלאז אין דעם סעזאן!

נחת דערלעבט פון די מנחם מענדל'ס! זיי פיגורירן אין איין ליסט מיט די קוילענגרעבער פון אבערשלעזיען, רור־גרעבער, פון ווילס, פון פענסילווייניע, מיט שטאל און אייזנבאן ארבעטער פון בעלגיע, ענגלאנד.

אבער די דרייסיק מיליאן ארבעטסלאזע וועלן דאך אמאל, ווייניקסטנס אויף א פאר יאר, ארויספאלן פון דער ליסט פון ליידיק־גייער. די וועלט גייט דאך ניט אונטער. ס'וועלן נאך קומען אנדערע און בעסערע צייטן. אבער דער מיליאן מנחם מענדל'ס, ווער האט אן אינטערעס אין זיי? ניט איין יאר, ניט איין צענדליק יארן האבן זיי ניט קיין ארבעט, נאר גאנצע דורות לעבט א גאנץ פאלק, ניט קיין קלאס, און ליידט פון א כראנישער, א היסטארישער קראנקהייט וואס גייט איבער בירושה פון פאטער צום זון.

אזוי איז געווען דאס לעבן די צייטן פון מענדעלע אין דער ליטע, אין ווייסרוסלאנד, ווי הייסט עס אין "ווינש פינגערל". וועגן קאבצאנסק? "קיין שום פרנסה, סיידן איינער צום אנדערן גיין מיט א טארבע. זאל פרובירן איינער מאכן א געשעפטל באלד מאכט טוט אים דער איבעריקער עולם נאך, וויפיל אידן אזוי־פיל קליינלאך, קרעמער ווי מיסט, נאר ניט קיין קונים".

דלות און טארבעס זעט מען ביי שלום עליכם אין דער רייכערער אוקראאינע וואו ס'האט שוין געהייסן, אז די פרנסה איז לייכטער ווי אין דער ליטע. דארט איז דאך באשאפן געווארן דער טיפ פון מנחם מענדל.

און אין פוילן, אין דעם לאנד פון דער מעכטיקער, אינדוסטריעלער פראווינץ פון גרויסן רוסלאנד? א קליינינקייט א לאדז, א ווארשע, וואס האט געשפייזט מיט איר אינדוסטריע גאנצע 120 מיליאן מענשן! שרייבט פרץ נאך א רייזע איבער דער פראווינץ: "איך ווייס פאראויס וואס איך וועל הערן, גאנצע זעקס אויף רייסיק רובל א יאר הכנסה, אפשר נאר צוויי און דרייסיק, א סך מלאכות, ווינציק ברכות. ער איז א לופער, זי איז א פשעקופקא, צוויי מיידלאך דינען אין לובלין, איין בחור א באהעלפער, איינער דינט, די שנור מיט א קינדער פינף, זעקס, זיבן געפארן צום פאטער צוריק... אדער דריי קינדער זיינען געשטארבן אן א דאקטאר, אן א רעצעפט... 24 טעג אויפן קאמין קיין פייער ניט געווען... 10 טעג געגעסן שאלעכץ פון קארטאפל..."

א כראנישע קראנקהייט פון א פאלק ווערט צוגעשריבן נאר צו דעם היינטיקן וועלט קריזיס! ס'זעט אויס אז די פוילישע רעגירונג איז א קינסטלער, אין איר פאך צו פארדעקן די אמת'ע קראנקהייט פון דער אידישער געטא. זי האט דאס שוין אמאל געהאט געטאן גלייך ביי דער געבורט פון דעם נייעם פוילן, אין דעם יאר 1919.

אין יענעם יאר, נאך די פאגראמען, האט די ענגלישע רעגירונג געשיקט א דעלעגאציע, אונטער דער פירונג פון סטר ארט סעמיועל, אויסצופארשן די פאגראמען און אירע סבות. די קאמיסיע האט אויף איר רייזע דורך פארשיידענע שטעט און שטעטלאך באמערקט סאמע "ארבעטסלאזע" אידן, שפאצירנדיק אין צעריסענע קליידער מיט שטעקעלאך אין די הענט און קייענדיק א שטרוי... די פוילישע עקספערטן, וועלכע האבן באגלייט די קאמיסיע האבן אנגעוויזן אויף די צעשאסענע הייזער, באווייזנדיק אז שולדיק אין דעם אלעמען זיינען די דייטשן, דארט, וואו די פארברענטע און צעשאסענע הייזער זיינען געשטאנען, זיינען געווען די אלע פאבריקן און אידן האבן דארט געארבעט צוזאמען מיט די פאליאקן. היינט זיינען זיי אלע ברויטלאז... די קאמיסיע האט נעבאך באדויערט די ארימע אידן וועלכע האבן אזוי גליקלאך געלעבט עקאנאמיש אונטער די ראמאנאווס און ערשט די בארבארן, די דייטשן, האבן רואינירט זייער עקזיסטענץ דורך זייער צעשטערונג ארבעט.

יא, ס'איז שווער, זייער שווער, צו היילען א כראנישע קראנקהייט, באזונדערס ווען די קראנקהייט האט קיין גלייכן ניט און איז אבנארמאל. אזא אומנארמאלקייט געפינען מיר אין דער קראנקהייט, וואס מיר ליידן פון דער שנאה פון די אראבער. זיינען די פאלעסטינער אראבער געווארן אונזערע גרעסטע שונאים, בחינם'דיק שונאים, און זייער שנאה איז אזוי שטארק, אז זיי שרעקן זיך ניט אפילו אפ פון פאגראמען און בלבולים.

זייער שנאה נעמט זיך אויך דערפון פון אונזער אומנארמאלער לאגע. יענע עפענדים און פריצים וועלכע האבן אן אינטערעס אין דער העצ־פראפאגאנדע נוצן אויס אונזער אבנארמאלע לאגע פאר זייערע צוועקן. וויבאלד מיר ווילן באזעצן אידן אין ארץ־ישראל מוזן מיר אנקומען צו קאמפיינס, וויבאלד מיר פירן אן א קאמפיין מוזן מיר אנקומען צו פובליסיטי רעקלאמען, וויבאלד מיר ווערדען אן פובליסיטי מוזן מיר אביסל מגזם זיין, דעם עולם איינרעדן אז יענער האט נעגעבן פינף מאל אזוי פיל ווי ער האט אין אמת'ן נעגעבן. קומט אויס, אז כדי צו זאמלען א קליינטשקע סומע וואס קאן קוים קלעקן צו באזעצן א מנין אידן אין ארץ־ישראל, מאכן מיר אזא מאראראם אז די מויערן פון יריחו קאנען איינפאלן.

כדי אויסצולייזן קוים זיבן און צוואנציק טויזנט דונאם לאנד האט מען געמוזט מאביליזירן צענדליקע שטעט פון אמעריקע, מיט סענאטארן, סיטי־מעיארס אלס פעסט רעדנער, אלע לאקאלע ענגלישע בלעטער האבן געהאלפן אין דער פובליסיטי ארבעט, חוץ די אלע זאנגער און אנדערע קינסטלער ביי די פאראזמלונגען.

כדי אנצופירן א קאמפיין פאר צוויי און א האלב מיליאן דאלאר, א סומע וואס א קליין פראווינצל און אמעריקאנער שטעטל גיט ארויס פאר א געוויינלאכן יערלאכן שטאטיש בודזשעט, מוז מען אויספויקן אין דער וועלט אז אכט־הונדערט מענשן האבן באצאלט צו הונדערט דאלאר פאר א בלויזן מיטאג.

די אראבישע דעמאגאגן נוצן אויס אזא מאטעריאל צו ווייזן די אידישע רייכקייט. וויבאלד פאר א בלויזן מיטאג באצאלט מען הונדערט דאלאר, היינט זשע קאנט איר, אראבער, שוין וויסן, אז די אידן וועלן באלד אויסקויפן ניט נאר דאס גאנצע לאנד ארץ ישראל, נאר אויך אייך אליין מיט די פרויען און קינדער קויפן פאר קנעכט...

ס'איז אבער א פאר'כישוף'טער קרייז, מען מוז דווקא אנקומען צו דעם מיטלשטאנד מיט אזא טאראראם, מיט אזעלכע קולות, ווען ניט וועלן זיי ניט קומען, וועלן גאר ניט געבן. ממילא וועט אפילו אזא קליין ארבעט ווי צו זאמלען אזעלכע באשיידענע פאנדן ניט קאנען געטאן ווערן.

אבער ניט ווילנדיק קומט מען צו דעם געדאנק, אז דר. הערצל'ס אוטאפיע צו געווינען פארן ציוניזם א פאר איינצלנע פילאנטראפן, איז געווען אין פיל הינזיכטן מער פראקטישער, איידער אנצוקומען צו דער קליינער בורזשואזיע...

דערווייל איז דאס גאנצע פאלק אזוי ארים, אז מען קאן גאר ניט דערווארטן עפעס ממשות'דיקע הילף פון דער ברייטער מאסע. אין אזא ארבעט, ווי די היינטיקע, ביי דער קליינער בורזשואזיע, איז אונז גורם פיל אז די אראבישע דעמאגאגן זאלן אנשרעקן די נאאיווע מזרח מענשן און אזוי פארשפרייטן שנאה צווישן אונזערע שכנים.

—(::)—

אלטער מאן שפרינגט צום טויט פון בריק

דזשאזעף באנד, פון 245 טאלבאט עווע. 70 יאר אלט, איז אראפגעשפרונגען נעכטן, 6 אוונט, פון לואיז בריק און איז דערטרונקען געווארן אינ'ם רעד ריווער.

פאר די לעצטע עטלאכע וואכן האט באנד דערפילט ווי ער ווערט פאראליזירט און ער האט זיך געפילט זייער דערשלאגן.

זיין קערפער איז געפונען געווארן אין אנדערהאלבן שעה ארום נאכדעם ווי ער האט זיך דערטרונקען.

"ריווערסייד דרייוו"
דראמע פון ל. קאברין
אין קווינס טעאטער
פרייטאג דעם 20טן מארץ
8.30 אוונט פונקט
בילעטן צו באקומען אין פיפלס בוק סטאר (טעל. 57 646) און א גאנצע וואך אין קאסע פון קווינס טעאטער צווישן 3 און 6 און 7 און 9 נ. מ.